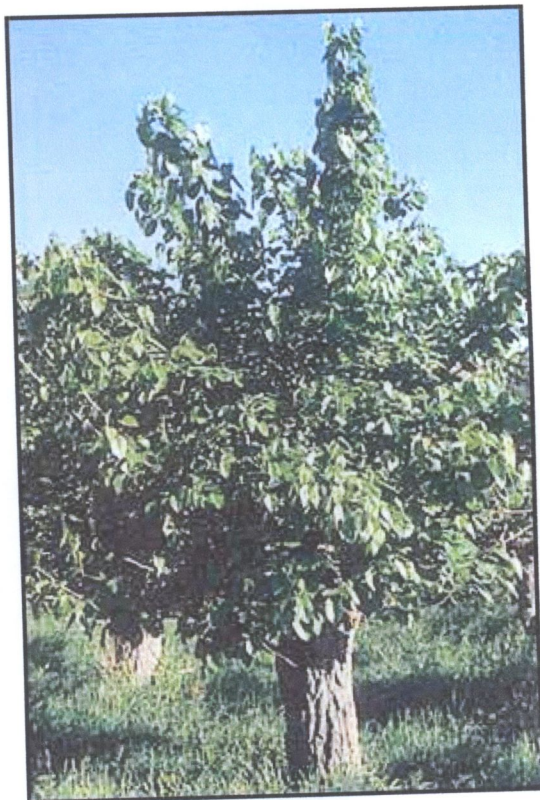

Η σήροτροφία στην Τσαριτσάνη στις αρχές του 20ου αιώνα

Περιβαλλοντική εργασία
6/θέσιου Δημοτικού Σχολείου Τσαριτσάνης
Τάξεις Ε΄ Στ΄

Τα περίφημα μεταξωτά

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2005

Η αφορμή για ενασχόληση με τη σηροτροφία στην Τσαριτσάνη στις αρχές του 2000 αιώνα, δόθηκε από το -μάθημα της γλώσσας «ο μεταξοσκώληκας».

Τα παιδιά, ρώτησαν, βρήκαν, συνέλεξαν μεταξωτά, εργόχειρα, μαντήλες, πουκάμισα από τις προγιαγιάδες τους και τα παρουσίασαν στην τάξη μας.

Τα αντικείμενα αυτά είχαν μεγάλη ιστορική και πολιτισμική σημασία για μας γιατί η παραγωγή και η επεξεργασία του μεταξιού είχαν γίνει στην κωμόπολή μας γύρω στα 1930. Οι μούριές με τους χοντρούς κορμούς και τα πλατιά φύλλα κατά μήκος του δρόμου που μας συνδέει με την Ελασσόνα έμειναν να θυμίζουν την

ακμή της σηροτροφίας, στην Τσαριτσάνη μέχρι και το 1943, όπου το χωριό μας καταστράφηκε στην πλειονότητα από την λαίλαπα των Γερμανών-Ιταλών. Από τότε, οι κάτοικοι έπαψαν ν' ασχολούνται με τον «Μπουντίνο , μεταξοσκώληκα. Εκτός από τις μουριές διασώθηκαν κάποια εργαλεία, ξύλα από τα κρεβάτια του μεταξοσκώληκα, κουκούλια, μαντίλες και πολύ όμορφες δαντέλες και κεντημένα μαξιλάρια.

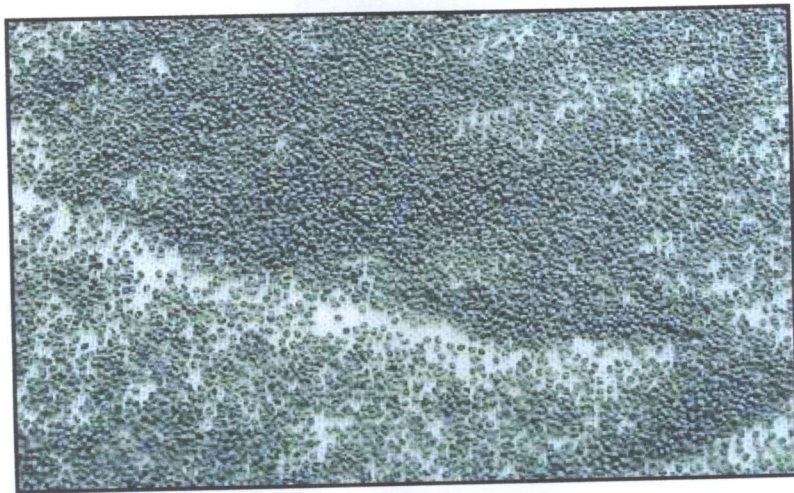
Σταθήκαμε τυχεροί, σαν τάξη, στην έρευνά μας για τη σηροτροφία, γιατί υπάρχουν στη ζωή γυναίκες και άνδρες που έζησαν την εποχή εκείνη και ασχολήθηκαν για χρόνια με την εκτροφή του μεταξοσκώληκα.

Καλέσαμε λοιπόν στο σχολείο μας δυο ανθρώπους της εποχής εκείνης και μας αφηγήθηκαν με κάθε λεπτομέρεια, πως βίωσαν την καλλιέργεια του μεταξιού.

Η αφήγηση είναι αληθινή-πραγματική, με σεβασμό στη μνήμη και στον πολιτισμό μας.

Η εκτροφή του μεταξοσκώληκα

Η εκκόλαψη του σπόρου που αποτελεί και το πρώτο στάδιο της εκτροφής του μεταξοσκώληκα γίνεται στα μέσα Απριλίου - αρχές Μαΐου. Ο μεταξόσπορος, του οποίου το μέγεθος δεν ξεπερνά το κεφάλι μίας καρφίτσας, εκκολάπτεται σε 12 -15 περίπου ημέρες υπό συνθήκες θερμοκρασίας 20 με 25 βαθμών Κελσίου.

Μεταξόσπορος

Ο νεαρός μεταξοσκώληκας από την στιγμή που θα εκκολαφθεί μέχρι τη στιγμή που θα πλέξει το κουκούλι (τη φούσκα) περνά από πέντε διαφορετικά στάδια που ονομάζονται "ηλικίες" και διαχωρίζονται μεταξύ τους από ένα ενδιάμεσο στάδιο που λέγεται "ύπνος". Συνολικά δηλαδή ο μεταξοσκώληκας περνά πέντε ηλικίες και 4 ύπνους. Τρέφεται αποκλειστικά με νωπά φύλλα μουριάς τα οποία στα πρώτα στάδια της εκτροφής, ψιλοκόβονται.

Κατά την εκτροφή που διαρκεί συνολικά 40 περίπου ημέρες οι μεταξοσκώληκες τοποθετούνται πάνω σε ξύλινα κρεβάτια, τις λεγόμενες κρεβάτες. Κατά την περίοδο της πρώτης ηλικίας, ο μεταξοσκώληκας είναι πολύ μικρός και μαύρος. Τρώει συνεχώς μόνο λεπτοκομμένα μορεόφυλλα και κάθε μέρα μεγαλώνει σημαντικά.

Μεταξοσκώληκες σε νεαρή ηλικία

Το δέρμα του σώματός του δεν μεγαλώνει ανάλογα με το υπόλοιπο σώμα. Έτσι έπειτα από 4 1/2 περίπου ημέρες το δέρμα του έχει πάρει όλο το δυνατό μέγεθος και δεν μπορεί να μεγαλώσει περισσότερο, ενώ το σώμα του έχει την τάση να μεγαλώνει ακόμα.

Έτσι σταματάει να τρώει, βγάζει μερικά μεταξομήματα από το στόμα του με τα οποία στερεώνει τα πόδια του πάνω σε ορισμένα σταθερά σημεία και αφού σηκώσει το κεφάλι προς τα επάνω, μένει στη θέση αυτή ακίνητος επί 1 - 1 1/2 ημέρα περίπου. Το στάδιο αυτό ονομάζεται πρώτος ύπνος.

Μεταξοσκώληκες κατά την 4η ηλικία

Κατά την διάρκεια του ύπνου, μέσα στον οργανισμό του μεταξοσκώληκα γίνονται διάφορες λειτουργίες που έχουν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί κάτω από το παλαιό δέρμα ένα καινούργιο πιο ευρύχωρο. Μόλις ο μεταξοσκώληκας ξυπνήσει, το παλαιό δέρμα του θα σχισθεί και θα αποκολληθεί από το σώμα του. Με την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας ο μεταξοσκώληκας περνά στο στάδιο της δεύτερης ηλικίας που διαρκεί τέσσερις μέρες και που διαχωρίζεται από την τρίτη ηλικία που διαρκεί 4 1/2 ημέρες με τον δεύτερο ύπνο. Ακολουθεί η τέταρτη ηλικία και η πέμπτη ηλικία, καθώς και οι ενδιάμεσοι ύπνοι. Συνολικά λοιπόν ο κύκλος των 30 ημερών είναι το ανώτατο χρονικό διάστημα που μπορεί να διαρκέσει μία εκτροφή. Αμέσως μετά το στάδιο της εκτροφής ακολουθεί το στάδιο του κλαδώματος.

Κλάδωμα

Μόλις ολοκληρωθεί η εκτροφή, οι μεταξοσκώληκες ανεβαίνουν στα κλαδιά πουρναριού που έχουν τοποθετηθεί πάνω στα κρεβάτια για να πλέξουν το κουκούλι τους (τη μεταξένια φούσκα). Ο μεταξοσκώληκας εκκρίνει από τους δύο μεταξογόνους αδένες του το μετάξι και με συγκεκριμένες κινήσεις του σώματός του πλέκει το κουκούλι. Το πλέξιμο γίνεται από έξω προς τα μέσα με αποτέλεσμα ο μεταξοσκώληκας να εγκλωβίζεται μέσα στη φούσκα ενώ σταδιακά μεταμορφώνεται σε χρυσαλίδα. Το πλέξιμο του κουκουλιού ολοκληρώνεται σε 12 μέρες υπό συνθήκες σκότους και απόλυτης ησυχίας. Αμέσως μετά αρχίζει το μάζεμα των κουκουλιών από τα κλαδιά. Το ξεκλάδωμα διαρκεί δύο με τρεις μέρες.

Τοποθέτηση πουρναριού στα κρεβάτια κατά την περίοδο του κλαδώματος

Απόπνιξη

Μέσα σε 10 ημέρες από το ξεκλάδωμα πρέπει να γίνει η απόπνιξη ή το ψήσιμο των κουκουλιών για να θανατωθεί η χρυσαλλίδα που βρίσκεται μέσα σ' αυτά πριν προφτάσει και μεταμορφωθεί σε πεταλούδα.

Κουκούλια συγκεντρωμένα για απόπνιξη

Εφόσον δε γίνει η απόπνιξη των κουκουλιών, η πεταλούδα που βρίσκεται μέσα στο κουκούλι, ύστερα από 12 ημέρες από την ολοκλήρωση του πλεξίματος, κόβει τις κλωστές της φούσκας και βγαίνει. Τότε οι πεταλούδες ζευγαρώνουν και, αφού οι θηλυκές γεννήσουν, πεθαίνουν. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι πεταλούδες γεννούν το σπόρο, στο ίδιο ακριβώς σημείο στο οποίο πρωτοβγήκαν από το κουκούλι τους.

Τα ήδη ψημένα κουκούλια είναι έτοιμα να αναπνηριστούν, δηλαδή να ξετυλιχτεί η μεταξωτή κλωστή μέσα σε ζεστό νερό θερμοκρασίας 50 με 60 βαθμών Κελσίου.

Τα ψημένα κουκούλια έρχονταν έμποροι από το Σουφλί και τα έπαιρναν (αγόραζαν) γιατί ήταν αρίστης ποιότητας (λευκά) για να τα επεξεργαστούν στα δικά τους σύγχρονα εργοστάσια για την εποχή εκείνη.

Γι' αυτό οι δεσμοί του εμπορίου μεταξύ Τσαριτσάνης-Σουφλίου ήταν πολύ ανεπιγμένοι.

Μετά το 1943 όλα καταστράφηκαν με το κάψιμο της Τσαριτσάνης. Από τότε δεν ασχολήθηκε κανείς με τη σηροτροφία.

Η σηροτροφία είναι για μας τώρα τοπική ιστορία με πολιτιστικό ενδιαφέρον.

Βιβλιογραφία

1. Η Τσαριτσάνη , του Γ. Αδάμου
2. Η Θεσσαλία , του Κ. Μακρή
3. Η Θράκη , έκδοση περιφέρειας Δ. Μακεδονίας & Θράκης
4. Οδηγός της Θράκης , του Κ. Καρακούση
5. Διαθεματικές προσεγγίσεις , του Παπανικολάου Χρ.